

НЕТАРИФНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ У КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ

© 2014 МЕЛЬНИК Т. М., ПУГАЧЕВСЬКА К. С.

УДК 339.9.012.435

Мельник Т. М., Пугачевська К. С. Нетарифний протекціонізм у країнах ЄС та Україні

Оцінено позиції Європейського Союзу як інтеграційного об'єднання в міжнародній торгівлі, досліджено систему нетарифного регулювання у країнах ЄС і визначено ключові проблеми гармонізації українського законодавства до європейського у сфері нетарифного регулювання міжнародної торгівлі. Для оцінки масштабів застосування нетарифних заходів у зовнішній торгівлі проаналізовано індекс покриття та частоти використання нетарифних обмежень, динаміку ініційованих нетарифних заходів і товарну структуру їх розподілу, а також виявлено причини застосування нетарифних обмежень. Охарактеризовано систему технічного регулювання ЄС та оцінено основні кроки України на шляху до приведення вітчизняних стандартів у відповідність до європейських як необхідну умову для збільшення експорту вітчизняної продукції та підвищення її конкурентоспроможності. Перспектива подальших наукових досліджень у даному напрямку полягає у прогнозуванні впливу нетарифних обмежень на обсяги імпортованих та експортних потоків у зовнішній торгівлі.

Ключові слова: Європейський Союз, нетарифне регулювання, зовнішня торгівля, протекціонізм, гармонізація законодавства, конкурентоспроможність продукції.

Рис.: 1. **Табл.:** 6. **Бібл.:** 10.

Мельник Тетяна Миколаївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: t.melnik64@mail.ru

Пугачевська Катерина Сергіївна – аспірантка, кафедра міжнародної економіки, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: kpugachevska@gmail.com

УДК 339.9.012.435

UDC 339.9.012.435

Мельник Т. Н., Пугачевская Е. С. Нетарифный протекционизм в странах ЕС и Украине

Оценены позиции Европейского Союза как интеграционного объединения в международной торговле, исследована система нетарифного регулирования в странах ЕС и определены ключевые проблемы гармонизации украинского законодательства к европейскому в сфере нетарифного регулирования международной торговли. Для оценки масштабов применения нетарифных мер во внешней торговле проанализированы индекс покрытия и частоты использования нетарифных ограничений, динамика инициированных нетарифных мер и товарная структура их распределения, а также выявлены причины применения нетарифных ограничений. Охарактеризована система технического регулирования ЕС и оценены основные шаги Украины на пути к приведению отечественных стандартов в соответствие с европейскими как необходимое условие для увеличения экспорта отечественной продукции и повышения ее конкурентоспособности. Перспектива дальнейших научных исследований в данном направлении заключается в прогнозировании влияния нетарифных ограничений на объемы импортных и экспортных потоков во внешней торговле.

Ключевые слова: Европейский Союз, нетарифное регулирование, внешняя торговля, протекционизм, гармонизация законодательства, конкурентоспособность продукции.

Рис.: 1. **Табл.:** 6. **Библ.:** 10.

Мельник Татьяна Николаевна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой международной экономики, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)

E-mail: t.melnik64@mail.ru

Пугачевская Екатерина Сергеевна – аспирантка, кафедра международной экономики, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)

E-mail: kpugachevska@gmail.com

Melnyk T. M., Puhachevska K. S. Non-tariff Protectionism in EU Countries and Ukraine

The article assesses positions of the European Union as an integration association in international trade, studies the system of non-tariff regulation in EU countries and identifies key problems of harmonisation of the Ukrainian legislation to the European one in the sphere of non-tariff regulation of international trade. In order to assess scales of application of non-tariff measures in foreign trade, the article analyses the index of coverage and frequency of use of non-tariff restrictions, dynamics of initiated non-tariff measures and trade structure of their distribution, and also detects reasons of application of non-tariff restrictions. The article characterises the system of technical regulation of EU and assesses main steps of Ukraine on the way of bringing the domestic standards in correspondence with the European ones as a necessary condition for increase of export of domestic products and increase of its competitiveness. The prospect of further scientific studies in this direction lies in forecasting influence of non-tariff restrictions upon volumes of import and export flows in foreign trade.

Key words: European Union, non-tariff regulation, foreign trade, protectionism, harmonisation of legislation, competitiveness of products.

Pic.: 1. **Tabl.:** 6. **Bibl.:** 10.

Melnyk Tetyana M. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of International Economy, Kyiv National University of Trade and Economy (vul. Kioto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: t.melnik64@mail.ru

Puhachevska Kateryna S. – Postgraduate Student, Department of International Economy, Kyiv National University of Trade and Economy (vul. Kioto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: kpugachevska@gmail.com

У другій половині минулого століття стали стрімко розвиватися процеси глобалізації господарського життя, що знаходить вираз у випереджаючих динаміку виробництва темпах міжнародного руху товарів, послуг і капіталу, посилюється взаємозв'язок між національними господарствами. Як наслідок, формується від-

носно цілісна економічна система, яка практично охоплює територію всієї планети і диктує правила гри національним господарствам.

Дослідження наукових розробок щодо впливу зовнішньої компоненти на економічне зростання свідчить, що наразі домінує теза, що зовнішня торгівля та її лібералізація

в цілому позитивно впливають на економічне зростання. Відмінним у поглядах є ставлення до того, на якому рівні економічного розвитку країна може відкрити свій внутрішній ринок. При цьому дискусії щодо макроекономічних ефектів лібералізації торгівлі є частиною проблеми, що полягає в суперечливому впливі на економічне зростання вільного трансграничного руху товарів, капіталу та праці.

Сучасна економічна система багато в чому визначається рамками, встановленими міжнародними організаціями, що регулюють діяльність у різних сферах. Лібералізація міжнародної торгівлі нині є об'єктивним процесом, який безпосередньо пов'язаний з поглибленням міжнародного поділу праці та інтернаціоналізацією національних економік, зниженням витрат за рахунок більш раціонального використання ресурсів, що відповідає інтересам крупних транснаціональних компаній.

Останніми роками використання тарифних заходів суттєво обмежується прийнятими угодами у межах торговельних організацій і союзів та спостерігається тенденція розширення практики використання саме нетарифних заходів регулювання, що пов'язано, перш за все, з глобальними процесами лібералізації торгівлі та створенням Світової організації торгівлі (СОТ), членство у якій передбачає прийняття низки зобов'язань щодо зниження чи повної відміни митних тарифів.

Незважаючи на те, що європейські стандарти відіграли значну роль у формуванні основних принципів і правил торгівлі СОТ, ставши базовими у відносинах із більшістю країн світу, зі створення Європейського Союзу (ЄС) інтереси останнього часто домінують при виборі способів та інструментів реалізації торговельних відносин ЄС з третіми країнами. Зокрема, цим зумовлено широке використання нетарифних обмежень у практиці міжнародної торгівлі ЄС, які дозволяють значною мірою уникнути встановлених СОТ правил і норм та створити найбільш сприятливі умови для національних виробників.

Водночас для України, котра прагне диверсифікувати географію експорту, постають питання про можливість

виходу вітчизняної продукції на нові ринки, що потребує приведення нормативно-правового забезпечення, зокрема у сфері стандартизації та сертифікації продукції, у відповідності до європейського, що й актуалізує дослідження проблем нетарифного регулювання торгівлі. Ці проблеми знайшли відображення в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених і спеціалістів, зокрема, І. Дюмулена, В. Ідрісової, А. Мазаракі, Т. Мельник, В. Гейця, А. Шишаєва та ін. Питання вибору векторів економічної інтеграції досліджено в роботах І. Бураковського, В. Мовчан, І. Насадюка, І. Пузанова, Д. Покришки та ін.

Мета статті полягає в оцінці позицій Європейського Союзу як інтеграційного об'єднання в міжнародній торгівлі, дослідженні системи нетарифного регулювання у країнах ЄС та визначенні ключових проблем гармонізації українського законодавства до європейського у сфері нетарифного регулювання міжнародної торгівлі.

Європейський Союз нині є одним із провідних учасників світової торгівлі та найбільш показовим прикладом широкої інтеграції, незважаючи на дещо повільніше зростання конкурентоспроможності європейських компаній порівняно з Японією і США [8], що зумовлено постійним розширенням масштабів ЄС за рахунок нових членів, а також міжкраїновими відмінностями в рівнях розвитку економіки. Показники розвитку зовнішньоторговельного сектора ЄС вказують на його високу динамічність та гармонічне поєднання потоків експорту та імпорту (табл. 1).

Географічна структура зовнішньої торгівлі ЄС характеризується орієнтацією на торговельний обмін у рамках регіону. На взаємну торгівлю країн-членів припадає майже 60% усього торговельного обороту, що є наслідком, передусім, функціонування єдиного внутрішнього ринку, відсутності тарифних і більшості нетарифних бар'єрів, застосування єдиних стандартів, узгоджених податків, єдиних правил конкуренції й єдиної валюти [8].

Зазвичай, бар'єри у міжнародній торгівлі умовно поділяють на дві групи, самостійні та виокремлені за природою

Таблиця 1

Індикатори розвитку зовнішньої торгівлі ЄС

Показник	1960	1970	1980	1990	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Коефіцієнт зростання (1960 р. = 1,0)
Оборот, млрд дол	118	309	1801	3189	4956	8199	9328	10870	12117	9288	10468	12291	11645	98,6
Експорт, млрд дол.	57	149	850	1564	2449	4066	4591	5347	5923	4597	5166	6076	5803	102,5
Імпорт, млрд дол.	62	160	951	1625	2507	4133	4737	5523	6193	4690	5302	6214	5842	94,9
Сальдо, млрд дол.	-5	-11	-101	-61	-59	-68	-146	-176	-270	-93	-136	-138	-39	X
Коефіцієнт покриття імпорту експортом, %	0,92	0,93	0,89	0,96	0,98	0,98	0,97	0,97	0,96	0,98	0,97	0,98	0,99	X
Частка експорту у світовому експорті, %	43,5	46,8	41,5	44,7	38,0	38,7	37,9	38,1	36,7	36,6	33,8	33,2	31,5	X
Частка імпорту у світовому імпорті	44,2	45,1	45,6	45,1	37,7	38,4	38,3	38,8	37,6	37,0	34,4	33,7	31,6	X

Розраховано авторами на основі [10].

впливу на торговельні потоки. Перша група – це різні види природних бар'єрів, передусім, географічна відстань між країнами, інфраструктура транспортування вантажів тощо. Однак завдяки посиленню глобалізації, технічному і технологічному прогресу вплив цих бар'єрів на величину товаропотоків зменшуватиметься. Другу групу складають різні інструменти зовнішньоекономічної політики, що створюються урядами країн і безпосередньо впливають на рівень ввезення і вивезення товарів. До них належать усі використовувані заходи тарифного і нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Якщо 20 років тому середній рівень мит у світі досягав 50 – 70% від вартості товару, то в останні роки ця величина зменшилась до 10 – 20% у країнах, що розвиваються, і до 3 – 5% в економічно розвинених країнах [5, с. 18].

Система нетарифного регулювання Європейського Союзу відображає прагнення європейських країн забезпечити конкурентоспроможність і подальше зміцнення позицій своїх компаній на світових ринках, економічну і продовольчу безпеку, а також захистити європейські компанії у «чутливих» секторах економіки, зокрема, у сільському господарстві, які мають важливе політичне значення і знаходяться під пильним контролем держав.

Використання нетарифного регулювання дозволяє проводити гнучку і цілеспрямовану політику як відносно окремих країн чи угруповань, так і окремих видів товарів. Нині активно використовується весь спектр нетарифних інструментів, які дозволені СОТ, причому на практиці вони часто залежать від різних політичних факторів.

Нетарифний захист окремих груп товарів зазвичай спрямований на забезпечення конкурентних умов національних товаровиробників. Це стосується, передусім: заліза і сталі, на ринку яких національні виробники виступають як конкуренти і потребують протекційних заходів. Найбільшим захистом нетарифними обмеженнями у ЄС користуються готові вироби, зокрема одяг і текстиль, а також залізо і сталь. Слід також відмітити, що особливо високим рівнем захисту товарних ринків спостерігається у Індії, де одяг та текстиль, продукція сільського господарства, машини і транспортні засоби характеризуються рівнем захисту у 80,58%, 42,24% і 28,11% відповідно, що пов'язано з

захистом «молодих галузей», підтримкою їх на початкових етапах розвитку і неможливістю конкурувати з імпортерами аналогами (табл. 2).

Нетарифні заходи включають широкий спектр інструментів, кожен з яких служить для різних цілей. Найчастіше застосовуються технічні бар'єри, ними регулюються майже 2/3 міжнародної торгівлі. Контроль за цінами та кількісні обмеження застосовуються до 20% світової торгівлі.

Частота використання нетарифних обмежень варіює залежно від регіону світу. Так, якщо технічні бар'єри і санітарні та фітосанітарні заходи широко використовуються усіма країнами світу, то, наприклад, країни Латинської Америки, Азії та Африки застосують також широкий спектр кількісних обмежень. У цілому спостерігається домінування технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі, зокрема особливо високим є індекс їх покриття (0,65) у країнах з високим рівнем доходів. В африканських країнах переважають технічні бар'єри (індекс частоти становить 0,37) та передвідвантажувальні інспекції (0,25) (рис. 1).

Динаміка застосування нетарифних заходів (табл. 3) свідчить про зростання в 1,7 раза їх загальної кількості протягом досліджуваного періоду. Зокрема, майже втричі зросла кількість технічних бар'єрів, водночас, спостерігалось зменшення кількості антидемпінгових заходів з 352 у 2001 р. до 213 у 2012 р. У цілому спостерігається тенденція до розширення кількості ініційованих нетарифних заходів з 1550 у 2001 р. до 2658 у 2012 р.

Обсяг нетарифних обмежень у різних секторах економіки залежить від технічних та економічних чинників. Приміром, деякі товари, зокрема сільськогосподарська продукція, виробництво електричного устаткування, жорстко регулюються з огляду на принципи захисту прав споживачів, охорони довкілля та технічні стандарти, інші товари за своєю природою менш підпадають під регулювання законодавчими та нормативними актами. У табл. 4 наведено показники частоти використання п'яти видів нетарифних обмежень для 14 товарних позицій. Проте у цілому призначення нетарифного заходу полягає в захисті національного товаровиробника та забезпеченні безпечності та якості продукції, що імпортується.

Таблиця 2

Частка товарних позицій, до яких застосовується будь-який нетарифний захід відносно до усіх товарних позицій, по кожній товарній групі, у %

Товарна позиція	Китай	Японія	США	Канада	Індія	Гонконг	Європейський Союз
Сировина	6,46	7,49	4,69	3,23	35,37	0,35	1,98
Продукція сільського господарства	7,30	7,69	4,56	3,52	42,24	0,41	2,30
Продукція добувних галузей	1,51	6,31	5,44	1,51	2,37	0,00	0,47
Готові вироби	8,00	5,08	5,23	20,89	27,18	0,49	10,77
Залізо і сталь	44,85	0,48	42,44	83,33	0,00	0,44	51,94
Хімічні товари	3,90	1,15	3,35	0,16	16,73	0,00	4,18
Інші напівфабрикати	1,36	0,64	4,59	1,47	28,18	0,08	0,86
Машини і транспортні засоби	14,02	0,05	5,18	0,11	28,11	0,00	2,41
Одяг і текстиль	2,85	23,06	1,13	81,26	80,58	0,00	87,21
Інші споживчі товари	5,05	0,68	0,92	0,35	61,17	0,00	4,82
Усі товари	7,62	5,61	5,08	16,88	34,66	0,08	5,79

Складено авторами на основі [10].

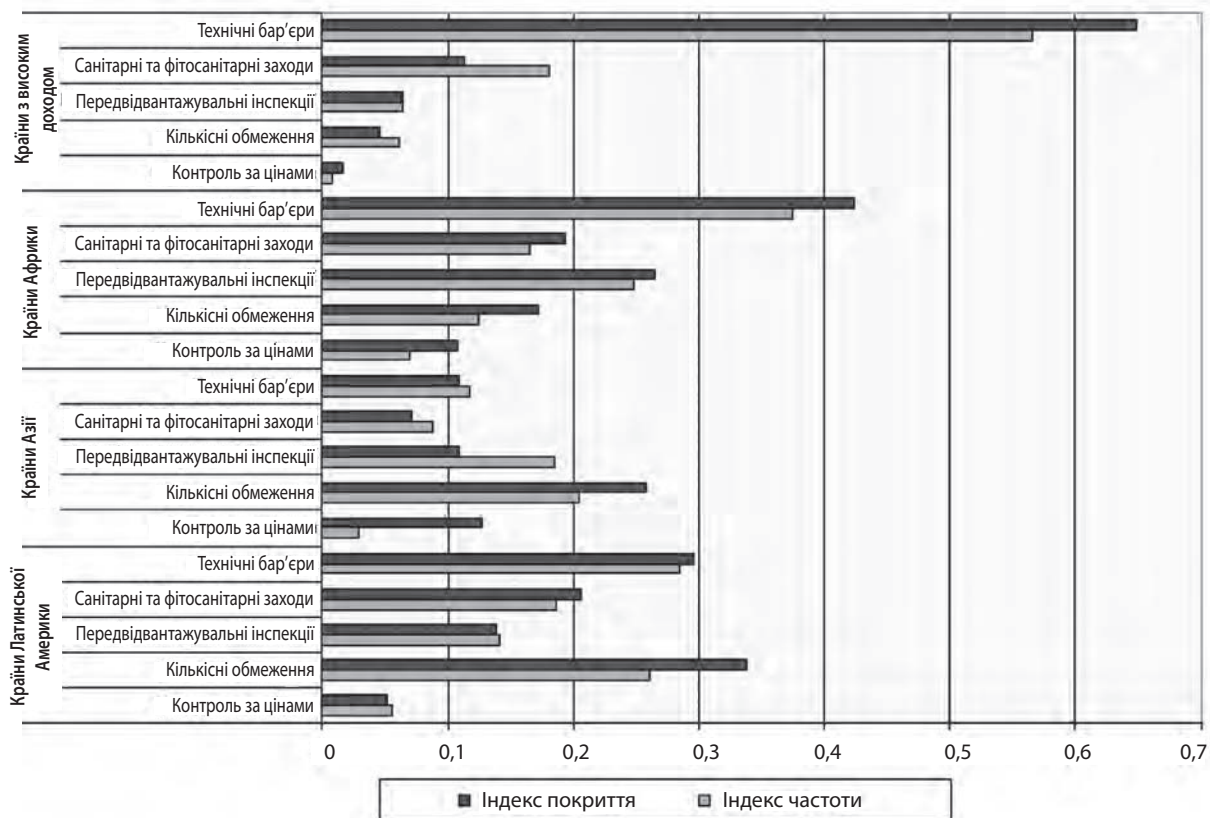

Рис. 1. Індеси покриття та частоти використання нетарифних обмежень різними країнами [10]

Таблиця 3

Динаміка ініційованих нетарифних заходів впродовж 2001 – 2012 рр.

Показник	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Санітарні та фітосанітарні заходи	623	608	687	612	648	898	848	888	737	1052	1007	849
Технічні бар'єри	541	586	795	637	760	867	1027	1247	1486	1413	1216	1552
Антидемпінгові заходи	352	295	229	221	188	202	164	212	210	185	170	213
Компенсаційні заходи	22	8	14	10	6	8	11	16	28	10	25	23
Інші захисні заходи	12	34	15	14	7	13	8	10	25	10	11	21
Усього	1550	1531	1740	1494	1609	1988	2058	2373	2486	2670	2429	2658

Побудовано авторами на основі [9].

Таблиця 4

Частка товарних ліній, до яких застосовані нетарифні обмеження у міжнародній торгівлі у розрізі товарних позицій, %

Товарні позиції	Нетарифні заходи				
	Санітарні та фітосанітарні заходи	Технічні бар'єри	Передвідвантажувальна інспекція	Контроль за цінами	Кількісні обмеження
1	2	3	4	5	6
Живі тварини	71,3	36,2	21,3	5,7	33,4
Овочі	69,2	31,7	24	3,6	27,1
Масло і жири	51,1	26,8	12,9	8	20,7
Харчові продукти	57	41,7	17,7	3,6	20,3
Мінеральні продукти	9,8	25,5	8,1	0,6	10,9
Хімічна продукція	11,3	35,8	6,8	1,7	19,6
Гума та пластик	1,2	24,1	5,7	0,8	6,3

1	2	3	4	5	6
Шкіра і хутро	12,8	23,7	9,9	0	12,9
Деревина	26,2	30,2	12,4	0,8	15,2
Папір	1,7	18,4	8,2	0,6	11,4
Текстиль	1,80	34,3	15,6	4,7	16,3
Взуття	0,7	38,8	16,7	3,3	17,9
Продукція машинобудування і електричне устаткування	1,1	20,8	8,2	0,8	13,1
Оптичне і медичне устаткування	0,4	20	7,9	0,2	8,1

Побудовано авторами на основі [10].

Дані табл. 4 свідчать, що найбільша частота використання санітарних і фітосанітарних заходів характерна переважно для продовольчої продукції і охоплює 60 – 70% товарних ліній за відповідними позиціями. Технічні бар'єри значно менші за часткою покриття товарних ліній (20 – 40%), але застосовуються до усіх товарних позицій. Кількісні обмеження застосовуються відносно рівномірно для досліджуваних товарних позицій, з деяким переважанням для продовольчої продукції (20 – 30%).

У практиці застосування нетарифних заходів країнами ЄС прослідковується загальносвітова тенденція домінування технічних бар'єрів серед широкого кола заходів регулювання. Так, кількість ініційованих заходів становила 77 одиниць у 2012 р, з них було вжито лише один захід. Жорсткі вимоги щодо безпечності продукції зумовлюють активне використання санітарних і фітосанітарних заходів, кількість яких становила 31 у 2012 р. (табл. 5).

Використання у міжнародній торгівлі технічних бар'єрів створює перешкоди як для виходу української продукції на європейські та міжнародні ринки, так і для доступу вітчизняних споживачів до якісних іноземних продуктів. Механізми нівелювання технічних бар'єрів в торгівлі базуються на взаємному визнанні результатів оцінки відповідності, що може бути забезпечено тільки у результаті технічної гармонізації.

Така гармонізація досягається наявністю у країні сучасної системи технічного регулювання, яка б відповідала загальноновизнаним міжнародним нормам і правилам, насамперед, СOT і міжнародних організацій зі стандартизації – ISO, IEC, ITU. Основними складовими системи технічного регулювання є стандартизація, оцінка відповідно-

сті (сертифікація товарів, робіт, послуг), метрологія, акредитація органів з оцінки відповідності та випробувальних і калібрувальних лабораторій [9].

У Євросоюзі створено таку систему технічного регулювання, яка на сьогодні у світі визнається як найбільш ефективна модель для міжнародного співробітництва. Єдиний загальноєвропейський ринок було створено завдяки уніфікації (гармонізації) технічного регулювання як одного з основних елементів, що забезпечують вільне пересування товарів, капіталу і послуг.

Європейським Союзом, насамперед, було розроблено директиви за відповідними категоріями товарів (послуг) у межах суттєвих вимог до охорони здоров'я і безпеки. На першому етапі (1973 – 1999 рр.) задекларовано 24 директиви, які стосувались низьковольтного устаткування (73/23/ЄЕС), безпеки іграшок (88/378/ЄЕС), будівельних товарів (89/106/ЄЕС), медичного устаткування (93/42/ЄЕС), безпечності машинного устаткування (98/37/ЄЕС), радіоустаткування (1999/5/ЄС) та ін. У цей період у Європейському Союзі розширювалися і традиційні стандарти, до них розроблялись і специфікації для окремих товарів [4, с. 67].

На сучасному етапі (2000 – 2012 рр.) продовжується процес розширення сфери застосування директив шляхом витіснення старих технічних специфікацій та розширення кола товарів (послуг), що підпадають під загальноєвропейське технічне регулювання.

На відміну від США і більшої частини інших держав Америки загальноєвропейська і національна системи технічного регулювання в рамках Європейського Союзу є централізованими, і технічне регулювання здійснюється трьома органами: Європейським комітетом із стандартизації (CEN), Європейським комітетом з електротехнічних

Таблиця 5

Нетарифний протекціонізм країн ЄС, кількість заходів

Рік	Антидемпінгові заходи			Компенсаційні заходи		Санітарні та фітосанітарні заходи		Технічні бар'єри	
	Ініційовані	Діючі	Відкликани	Ініційовані	Діючі	Ініційовані	Діючі	Ініційовані	Діючі
2008	18	16	18	2	1	19	8	67	2
2009	15	10	14	6	1	28	12	64	1
2010	17	7	25	4	3	24	14	50	3
2011	20	13	23	4	3	20	7	63	1
2012	14	5	26	6	1	31	15	77	1

Побудовано авторами на основі [9].

стандартів (CENELEC) та Європейським інститутом телекомунікаційних стандартів (ETSI). За умов, коли зазначені органи приступають до розробки директив, органи з технічного регулювання держав – членів ЄС зобов'язані призупинити розробку власних (національних) стандартів. Це означає, що директиви, розроблені загальноєвропейськими органами технічного регулювання, мають пріоритет над національними стандартами.

Ефективність європейського підходу до технічного регулювання підтверджується наявністю угод про взаємне визнання результатів оцінки відповідності стандартів з такими країнами, як Японія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Швейцарія, Ізраїль. У країнах ЄС вільне переміщення товарів базується на основі «Нового підходу» до технічної гармонізації та стандартизації (прийнятий Радою Європи 7 травня 1985) і «Глобального підходу» у сфері оцінки відповідності (прийнятий Радою Європи 21 грудня 1989 р.). Такі підходи реалізуються через відповідні інструменти – директиви ЄС, які також затверджуються Радою Європи.

Країни ЄС є значним торговельним партнером України. У 2012 р. експорт з України до країн ЄС становив 17081 млн дол., а частка у сумарному експорті – 24,8%. Імпорт з країн ЄС становив 26156 млн дол., а частка у сумарному імпорті становила 30,9% (табл. 6). Крім того, станом на кінець 2012 р. країни ЄС забезпечували майже 79% обсягу прямих іноземних інвестицій (42979 млн дол.), зокрема Кіпр – 40,2%, Німеччина – 14,7%, Нідерланди – 12,0, Австрія – 7,9% та Велика Британія – 5,9%.

Зі вступом у 2008 р. до Світової організації торгівлі Україна прийняла правила гри, які діють на світовому ринку, і, з метою подолання технічних бар'єрів у торгівлі з кра-

їнами – членами СОТ, взяла на себе зобов'язання до 2012 р. реформувати національну систему технічного регулювання за визаною у світі європейською моделлю, гармонізувати її з нормами і правилами, прийнятими в країнах – членах ЄС.

Успішність діяльності підприємств різних галузей економіки на внутрішньому і зовнішньому ринках залежать від того, наскільки їх продукція чи послуги відповідають вимогам якості. Тому проблема забезпечення і підвищення якості продукції актуальна для усіх країн і підприємств і від її вирішення залежить ефективність національної економіки. Зі стандартизацією нерозривно пов'язане управління якістю. Вплив стандартизації на підвищення якості продукції реалізується, як правило, через комплексну розробку стандартів на сировину, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі, обладнання, готову продукцію, а також встановлення у стандартах технологічних вимог і показників якості, єдиних методів випробовування і засобів контролю. Адаже, лише випускаючи продукцію, яка відповідає європейським стандартам якості і безпеки, вітчизняні підприємства можуть розраховувати на збільшення експорту до ЄС, а також до багато інших країн.

Відповідно до взятих зобов'язань щодо інституціональних трансформацій у сфері технічного регулювання Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 р. № 1085/2010 [1] створено Державну службу технічного регулювання України, діяльність якої спрямовувалася та координувалась Кабінетом Міністрів України. Однак це порушувало зобов'язання України перед СОТ відповідно до Угоди про технічні бар'єри у торгівлі, оскільки організація була монопольною і користувалась законодавчим захистом від конкуренції. Тому відповідно до Указу Президента «Пи-

Таблиця 6

Зовнішня торгівля України з країнами ЄС

Рік	Експорт, млн дол.	Частка в сумарному експорті, %	Імпорт, млн дол.	Частка в сумарному імпорті, %	Сальдо, млн дол.	Коефіцієнт покриття експорту
1996	3313,9	23,01	4492,2	25,52	-1178,3	0,74
1997	3483,2	24,47	5247,1	30,63	-1763,9	0,66
1998	3855,5	30,51	4829,5	32,91	-974	0,80
1999	3647,3	31,49	3452,5	29,14	194,8	1,06
2000	4561	31,30	4039,3	28,94	521,7	1,13
2001	5506,3	33,85	4748,1	30,10	758,2	1,16
2002	6376,2	35,51	5505,4	32,43	870,8	1,16
2003	8685,4	37,65	7864,5	34,16	820,9	1,10
2004	11009,6	33,70	9547,4	32,93	1462,2	1,15
2005	10233,4	29,90	12191,9	33,74	-1958,5	0,84
2006	12087,9	31,51	16194,6	35,96	-4106,7	0,75
2007	13916,4	28,23	22218,7	36,65	-8302,3	0,63
2008	18129,5	27,07	28868,4	33,75	-10738,9	0,63
2009	9499,3	23,93	15392,7	33,88	-5893,4	0,62
2010	13051,9	25,39	19101,2	31,45	-6049,3	0,68
2011	17970	26,27	25752,9	31,17	-7782,9	0,70
2012	17081,3	24,82	26156,4	30,90	-9075,1	0,65

Розраховано авторами на основі [7].

тання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 06.04.2011 р. №370/2011 [2] виконання функцій технічного регулювання було покладено на ліквідовано Міністерство економічного розвитку і торгівлі та Державну ветеринарну і фітосанітарну службу України. Відповідно до указу було створено Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів (Держспоживінспекція) – центральний орган виконавчої влади, на який покладено функції реалізації державної політики з питань державного контролю у сфері захисту прав споживачів.

Указ Президента № 187/2012 про Національний план дій на 2012 р. щодо введення Програми економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [3] передбачає прийняття не менше 80% національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими, і скасування застарілих нормативних документів (ДСТУ та ГОСТ), які їм суперечать. Цим самим Указом відмінюється обов'язкова державна реєстрація заводських технічних умов (ТУ), на яку вітчизняні виробники були змушені витрачати чималі кошти.

У запропонованій редакції Закону «Про стандартизацію» передбачено створення національного органу зі стандартизації, який не є органом державної влади. Крім того, передбачено скасування відомчих погоджень проєктів національних стандартів та нормативно-правового регулювання відносин, пов'язаних із розробкою стандартів, що визначають діяльність підприємств (у т. ч. технічних умов).

З прийняттям Верховною Радою законів «Про стандартизацію», «Про підтвердження відповідності», «Про метрологію та метрологічну діяльність», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», національна система технічного регулювання повинна адаптуватися до міжнародних, у першу чергу, європейських вимог. Наразі європейські директиви впроваджуються в Україні як технічні регламенти. В Україні діє 44 технічних регламенти, що розроблені на основі директив ЄС. Вони стосуються медичних виробів, побутової хімії, засобів індивідуального захисту, обладнання та вимірювальних приладів, іграшок, піротехніки, катерів. Формально завдяки цій гармонізації українська продукція повинна визнаватися відповідною європейським технічним регламентам. Проте досі не всі національні стандарти адаптовані до норм Євросоюзу, що перешкоджає автоматичному визнанню відповідності української продукції нормам ЄС.

ВИСНОВКИ

Для досягнення можливості інтегрування до внутрішнього ринку Європейського Союзу з одночасним уникненням високих нетарифних обмежень у двосторонній торгівлі Україна зобов'язана привести систему регулювання у відповідність до європейської, оскільки головними перешкодами у торгівлі, зокрема з ЄС, є не імпорتنі тарифи, а технічні бар'єри і санітарні вимоги – вимоги до безпечності та якості продукції, її характеристик, процедури оцінки відповідності.

Завдяки повноправному членству в ISO та IEC Україна має можливість враховувати інтереси національних виробників під час розроблення міжнародних стандартів з метою підвищення якості й конкурентоспроможності української продукції та захисту прав споживачів.

Крім того, участь українських технічних комісій у роботі CEN і CENELEC дає змогу українським фахівцям використовувати європейські стандарти та проєкти стандартів під час розроблення національних стандартів, застосування яких можна сприймати як доказ відповідності вимогам технічних регламентів, розроблених на підставі європейських директив «Нового підходу».

Вигоди від гармонізації законодавства України з європейським не можуть бути відокремленими від оцінки витрат, які пов'язані з реалізацією відповідних домовленостей. Перш за все, йдеться про потенційні витрати, пов'язані із забезпеченням виконання зобов'язань України, і про можливі витрати, зумовлені регуляторною адаптацією. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України 1085/2010 від 10.10.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010>
2. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України 370/2011 від 18.05.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/370/2011>
3. Про Національний план дій на 2012 рік щодо введення Програми економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» : Указ Президента України №187/2012 від 12.03.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/187/2012>
4. Економічний суверенітет держави та напрями його правового забезпечення : монографія / Ра ред. О. О. Ашуркова ; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – 406 с.
5. **Идрисова В. В.** Теоретические вопросы применения нетарифных мер регулирования во внешней торговле / В. В. Идрисова. – М. : Изд-во Института Гайдара, 2011. – 152 с.
6. Техническое регулирование: правовые аспекты : науч.-практ. пособие / [Калмыкова А. В. и др.] ; отв. ред.: Ю. А. Тихомиров, В. Ю. Саламатов. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 384 с.
7. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Statistics / European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
9. Офіційний сайт Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.wto.org
10. Офіційний сайт ЮНКТАД [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.asp>

REFERENCES

- Derzhavna sluzhba statyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Ekonomichnyi suverenitet derzhavy ta napriamy ioho pravovoho zabezpechennia* [Economic sovereignty of the state and trends of its legal support]. Donetsk: Yuhovostok, 2012.
- Idrisova, V. V. *Teoreticheskie voprosy primeneniia netarifnykh mer regulirovaniia vo vneshneye torgovle* [Theoretical questions of application of non-tariff regulation measures in foreign trade]. Moscow: Institut Gaydara, 2011.
- Kalmykova, A. V. *Tekhnicheskoe regulirovanie: pravovye aspekty* [Technical regulation: legal aspects]. Moscow: Volters Kluver, 2010.

[Legal Act of Ukraine] (2012). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/187/2012>

[Legal Act of Ukraine] (2011). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/370/2011>

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010>

Ofitsiyniy sait Svitovoi orhanizatsii torhivli. www.wto.org
Ofitsiyniy sait YuNKTAD. <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.as>

Statistics / European Commission. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

УДК 338.43+339.5

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫМ КОМПЛЕКСОМ РОСТОВСКОЙ ОБЛАСТИ В УСЛОВИЯХ ВСТУПЛЕНИЯ РОССИИ В ВТО

© 2014 ПОЖИДАЕВА С. В.

УДК 338.43+339.5

Пожидаева С. В. Совершенствование управления сельскохозяйственным комплексом Ростовской области в условиях вступления России в ВТО

В рамках управления Ростовской областью как регионом предложено пересмотреть все имеющиеся виды субсидий, направленных на развитие сельского хозяйства, так как соглашение ВТО по сельскому хозяйству обязывает страны классифицировать внутренние меры поддержки сельского хозяйства в соответствии с одной из четырех «корзин»: «зеленой», «голубой», «красной», «специального дифференцированного режима». Определена государственная поддержка как приоритетное направление поддержки сельхозпроизводителей Ростовской области и указаны основные меры такой поддержки, также выявлены основные проблемы в развитии агрокомплекса Ростовской области. В статье предлагаются мероприятия, способные нивелировать возможные негативные последствия от вступления в ВТО.

Ключевые слова: сельское хозяйство, Ростовская область, Всемирная торговая организация, субсидии, стратегия социально-экономического развития.

Библ.: 8.

Пожидаева Светлана Викторовна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра экономики и предпринимательства, Ростовский государственный экономический университет (ул. Б. Садовая, 69, Ростов-на-Дону, 344002, Россия)

УДК 338.43+339.5

UDC 338.43+339.5

Пожидаева С. В. Удосконалення управління сільськогосподарським комплексом Ростовської області в умовах вступу Росії до СОТ

У рамках управління Ростовською областю як регіоном запропоновано переглянути всі наявні види субсидій, спрямованих на розвиток сільськогосподарства, оскільки угода СОТ по сільському господарству зобов'язує країни класифікувати внутрішні заходи підтримки сільськогосподарства відповідно до одного з чотирьох «кошиків»: «зеленого», «блакитного», «червоного», «спеціального диференційованого режиму». Визначено державну підтримку як пріоритетний напрям підтримки сільгоспвиробників Ростовської області та вказані основні заходи такої підтримки, також виявлені основні проблеми в розвитку агрокомплексу Ростовської області. У статті пропонуються заходи, здатні нівелювати можливі негативні наслідки від вступу до СОТ.

Ключові слова: сільське господарство, Ростовська область, Світова організація торгівлі, субсидії, стратегія соціально-економічного розвитку.

Бібл.: 8.

Пожидаева Светлана Викторовна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки і підприємництва, Ростовський державний економічний університет (вул. Б. Садова, 69, Ростов-на-Дону, 344002, Росія)

Pozhidaeva S. V. Improving Administration of the Agricultural Complex of the Rostov Oblast under Conditions of Joining WTO by Russia

The article offers, within the framework of administration of the Rostov oblast as a region, to reconsider all existing types of subsidies, directed at development of agriculture, since WTO agreement in the part of agriculture obliges countries to classify internal measures of support of agriculture in accordance with one of four «baskets»: «green», «blue», «red» and «of special differentiated mode». The article identifies the state support as the priority direction of support of agricultural producers of the Rostov oblast and specifies main measures of this support and reveals main problems in development of the agrarian complex of the Rostov oblast. The article offers measures, capable of compensating possible negative consequences of joining WTO.

Key words: agriculture, Rostov oblast, World Trade Organisation, subsidies, strategy of socio-economic development.

Bibl.: 8.

Pozhidaeva Svetlana V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Economics and Business, Rostov State Economic University (ul. B. Sadovaya, 69, Rostov-na-Donu, 344002, Russia)

Особое значение для современной России, страны с огромной территорией и чрезвычайно разнообразными географическими, природно-климатическими и экономическими условиями производства и жизни людей, является поступательное социально-экономическое развитие регионов. Проводимые в стране политические и экономические преобразования привели к росту роли регионов во всех сферах экономической жизни.

Ростовская область – развитый промышленно-аграрный регион Российской Федерации. Ведущие отрасли: машиностроение, пищевая и легкая промышленность. В области ведется добыча каменного угля, в частности,

антрацита. Основные направления растениеводства – производство зерна, подсолнечника, овощей и фруктов. В животноводстве развито мясомолочное направление, тонкорунное овцеводство, свиноводство, птицеводство и звероводство. Вступление России во всемирную торговую организацию неизбежно окажет влияние на различные сферы деятельности (промышленность, машиностроение и т. п.), в том числе и на сельское хозяйство. Поэтому разработка предложений, направленных на совершенствование управления сельскохозяйственным комплексом Ростовской области в условиях вступления России в ВТО является достаточно актуальной темой исследования.